

SMJERNICE ZA UKLJUČIVANJE RODNE DIMENZIJE U ISTRAŽIVANJA

**Služba za naučnoistraživački rad Univerziteta u Sarajevu
Centar za istraživanje i razvoj Univerziteta u Sarajevu**

Sarajevo, septembar 2024. godine

Uvod

Istraživanje provedeno na nivou EU još uvijek ukazuje na izraženu nedovoljnu zastupljenost žena, posebno u oblasti egzaktnih nauka i na rukovodećim pozicijama. Stoga je rodna ravnopravnost u istraživanju esencijalna ne samo u smislu postizanja ravnopravnosti nego i u smislu pružanja pomoći prilikom adresiranja trenutnih i budućih deficita kada je u pitanju zapošljavanje u EU.

Istraživačima/istraživačicama se sugeriše da prilikom planiranja, provedbe i evaluacije projekta koriste alatke za urodnjavanje, kao što su one razvijene od strane Evropskog instituta za rodnu ravnopravnost (EIGE) koje su dostupne na: <https://eige.europa.eu/publications-resources/toolkits-guides>

1. Uvođenje rodno osviještenih politika u Evropski prostor istraživanja

EU je posvećena uvođenju rodno osviještenih politika još od 1990-ih godina, što se postiglo uključivanjem principa rodne ravnopravnosti u članove ugovora, aktivnosti i programe EU kao i kreiranjem institucionalnih tijela i mehanizama koji promoviraju rodnu dimenziju u kontekstu donošenja politika.

Ciljevi Europske komisije u domeni rodne ravnopravnosti odnose se na povećanje broja istraživačica u istraživačkim projektima, povećanju broja naučnica u procesima evaluacije, konsultacija i implementacije istraživačkih projekata kao i na redefiniranje istraživanja tako da ravnopravno adresiraju potrebe i muškaraca i žena.

Osnovni postulati Evropskog prostora istraživanja uključuju sljedeće:

- Efektivniji nacionalni istraživački sistemi
- Transnacionalna saradnja i konkurencija
- Otvoreno tržište rada za istraživače/ice
- Rodna ravnopravnost i uvođenje rodno osviještenih politika u istraživanja
- Optimalna razmjena, transfer i pristup istraživačkim nalazima
- Internacionalizacija Evropskog prostora istraživanja

Jedan od osnovnih postulata svakako predstavlja rodna ravnopravnost i uvođenje rodno osviještenih politika u istraživanja. Tako je i jedna od horizontalnih tema u okviru Prvog strateškog plana Horizon Europe 2021 – 2024 programa upravo rodna ravnopravnost i uključivost. Postizanje rodne ravnopravnosti u programu Horizon Europe se ostvaruje:

- donošenjem Plana za rodnu ravnopravnost (eng. *Gender equality plan* GEP) koji je preduvjet za pravne subjekte koji žele aplicirati, a koji dolaze iz zemalja EU-a i zemalja izvan EU-a koje su pridružene Horizon Europe;
- integriranjem rodne dimenzije u sadržaj istraživanja i inovacija;

- postizanjem rodno balansa u cijelom programu, sa fokusom na procenat od 50% žena u povezanim odborima sa Horizon programom, ekspertskim grupama i odborima za procjenu programa Horizon Europe, kao i rodni balans u istraživačkim timovima koji je postavljen kao kriterij rangiranja za projektne prijedloge s istim rezultatom.

2. Istraživanja sa rodnom dimenzijom

Značaj uključivanja rodne dimenzije u istraživanjima evidentan je u različitim naučnim oblastima. Primjeri u nastavku demonstriraju navedeno:

2.1. Oblast: Prehrana, poljoprivreda i ribarstvo

Jednim od pet poljoprivrednih gazdinstava upravlja žena. Ona gazdinstva kojima upravljaju žene značajno su manja od onih kojima upravljaju muškarci. Mnoge žene još uvijek rade u porodičnim poljoprivrednim gazdinstvima i nemaju profesionalni status, vlastitu plaću ili socijalnu i zdravstvenu zaštitu*.

2.2. Oblast: Personalizirana terapija

Postojeća istraživanja iz oblasti nanotehnologije i biotehnologije pokazuju da pacijenti i pacijentice kojima je dijagnosticiran isti dermatološki sindrom različito reaguju na tretmane i terapije. Kao rezultat razumijevanja varijacija tipova kože, a koje su uvjetovane različitim faktorima poput izloženosti stresu, genetičke predisponiranosti, hormonskog statusa i općeg zdravstvenog stanja, razvijaju se mogućnosti personaliziranih dermatoloških tretmana. Temeljna ideja je da svaku osobu treba liječiti na temelju vlastitih epidermalnih specifičnosti, definiranih njenim jedinstvenim i specifičnim skupom karakteristika i stanja kože.*

2.3. Oblast: Društvene nauke

Politike imigracija i integracija te zakonodavstvo koji se tiču sticanja državljanstva imaju različit utjecaj na muškarce i žene, prvenstveno zbog rodni uloga koje se još uvijek smatraju važnima u društvima, a koje variraju od zemlje do zemlje. Zakonodavstvo može dovesti do de facto različitih ishoda u pravima žena i muškaraca. Na primjer, u zemljama u kojima je dobivanje državljanstva uvjetovano uspješno položenim (jezičkim ili drugim) testovima, žene mogu biti u nepovoljnijoj situaciji prilikom dobivanja državljanstva jer često imaju ograničen pristup nastavi ili tečajevima (izvor: <https://www.yellowwindow.com/genderinresearch>)

3. Orodnjavanje istraživačkih projekata

Orodnjavanje istraživačkih projekata i studija predstavlja proces u kojem se rod posmatra kao ključna analitička i eksploratorna varijabla. Uključivanjem rodne dimenzije u istraživanja

doprinosimo nepristranosti istraživanja, a samim time inkluzivnijem, objektivnijem i kvalitetnijem istraživanju. Prilikom orodnjavanja istraživačkih projekata i studija, u svakoj od faza istraživanja neophodno je obratiti pozornost na neka od pitanja koja se odnose na rodnu dimenziju istraživanja. Navedeno se odnosi na četiri faze istraživanja koje uključuju konceptualizaciju istraživačke ideje, preko prijedloga istraživanja i njegove realizacije pa sve do diseminacije rezultata istraživanja.

3.1. Faza konceptualizacije istraživačke ideje

U fazi konceptualizacije istraživačke ideje potrebno je postaviti sljedeća pitanja:

- Da li ste uzeli u obzir važnost rodno segregiranih podataka i rodni razlike u iskustvima i stavovima ispitanika i ispitanica?
- Da li ste pronašli slična istraživanja i relevantnu literaturu koja uzima u obzir rodne razlike u Vašem istraživačkom polju?
- Da li ste promišljali o postojećim rodni stereotipima i predrasudama koji se mogu reflektirati na temu istraživanja?

3.2. Faza kreiranja prijedloga istraživanja

U fazi kreiranja prijedloga istraživanja potrebno je postaviti sljedeća pitanja:

- Da li ste odabrali odgovarajuću metodologiju koja će omogućiti analiziranje potencijalnih rodni razlika?
- Da li ćete moći prikupljene podatke analizirati iz rodne perspektive? Istraživanje može imati drugačiji efekat na muškarce i žene;
- Da li ste razmišljali o potencijalnim ishodima?
- Da li ste precizno objasnili rodna pitanja koja proizilaze iz Vašeg istraživanja?
- Ukoliko rod nije relevantan za Vaše istraživanje, možete li elaborirati razloge?

3.3. Faza realizacije istraživanja

U fazi realizacije istraživanja potrebno je postaviti sljedeća pitanja:

- Da li ste dizajnirali upitnike, fokus grupe i/ili intervjuue tako da je moguće identificirati rodne razlike?
- Da li će uzorak istraživanja biti ujednačen na način da je u istraživanje uključeno bar 40% ispitanika/ispitanica slabije zastupljenog spola?
- Da li ste planirali analizirati podatke po spolu odnosno da li ste planirali fokusirati se na rodne razlike u odnosu na relevantne varijable u istraživanju?
- Ukoliko se niste planirali fokusirati na rodne razlike, možete li elaborirati razloge za takvu odluku?

3.4. Faza diseminacije rezultata

U fazi diseminacije rezultata potrebno je postaviti sljedeća pitanja:

- Prilikom prezentacije sveobuhvatnih rezultata Vašeg istraživanja, da li planirate prezentirati i relevantne rodne razlike koje ste ustanovili?
- Da li ste planirali prezentirati/objaviti rezultate istraživanja institucijama i u časopisima koji se fokusiraju na rodna pitanja?
- Da li ste planirali konferenciju, panel, okrugli sto ili drugi znanstveni događaj na kojima biste prezentirali rezultate istraživanja koja imaju rodnu dimenziju?
- Prilikom diseminacije rezultata Vašeg istraživanja, vodite li računa o korištenju rodno osjetljivog jezika?